

Aan: Internet Consultatie (<https://internetconsultatie.nl/wettoevoegingpandemieafdelingkieswet>)

CC: Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Apeldoorn, 19 september 2022

Betreft: Wet toevoeging pandemieafdeling Kieswet

Beste lezer, Geachte minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Om te beginnen, een pandemie is wanneer we kijken naar het verleden een incidenteel iets. Overmacht. Iets waarvan van te voren niet is te voorzien hoe het ons treft. Onduidelijk hoe we er mee om moeten gaan. Iets waarvan verwacht zou mogen worden niet met regelmaat onze democratische rechtsstaat te ontregelen en dat ingrijpen nodig heeft om verkiezingen eerlijker — naar de omstandigheid — te laten verlopen. Of een “extra” grond zodat dat tijdig gerealiseerd kan worden.

Met deze pandemieafdeling sluipt er de mogelijkheid dat “noodgrepen” tot regulier handelen worden verheven. Risico op verzwakking van de waarborgen van onze rechtsstaat. En deze mogelijkheid — vooral omdat het de werking van de rechtsstaat kan wijzigen met een minimale meerderheid, zoals het nu bij de Kieswet het geval is (cq. zou onder grondwetswijzigingsprocedure moeten vallen!) — is uit te voeren met een simpel amendement of een volgende wetwijziging. En dat terwijl deze pandemieafdeling niet in haar volledigheid de benodigd-geachte ingrepen omvat en deze daarmee voor in de toekomst een legitieme grond biedt.

Wanneer we kijken naar het gros van de voorstellen meegenomen in deze pandemieafdeling, kunnen we teruggrijpen op de consultaties die geweest zijn de laatste twee jaar: Tijdelijke wet Tweede Kamerverkiezingen covid-19 ([9 november 2020](#)), Wijziging Tijdelijke wet verkiezingen covid-19 ([15 juni 2021](#)) en Wet vervroegd stemmen in het stemlokaal ([31 december 2021](#)). De rode lijn is dat noodgrepen te ontraden zijn. Vooral omdat wanneer een volgende pandemie zich voordoet het onduidelijk is op welke wijze ze impact zal hebben, er dan wederom maatwerk geleverd zou moeten worden — zoals de Kiesraad in haar advies ([13 juli 2022](#)) ook aangeeft — en dan is een andere werkwijze passender: het voorstel van een pandemieafdeling te laten verstoffen in de onderste la! Mocht het ooit nodig zijn is er weer de mogelijkheid om met noodwetgeving in te grijpen.

Vooraf een pandemieafdeling in de Kieswet is niet proportioneel. De gegeven argumenten, met name “de voorzienendheid”, staan op los zand. Het is veel vaker voorkomend, bijna structureel jaarlijks, dat er in Nederland een herindelingsverkiezing wordt gehouden. Deze bepalingen zijn niet allemaal opgenomen in de Kieswet, terwijl ze daar wel thuis hoort.

Mocht de regering daadwerkelijk willen voorzien in wijzen hoe verkiezingen georganiseerd kunnen worden op andere wijze dan de gangbare fysieke, dan zou het sieren om creatief te worden... Indien digitaal stemmen betrouwbaar zou worden, dan zouden bepaalde potentiële vrijheidsbeperkende maatregelen gereduceerd kunnen worden. Waaronder de voorgestelde artikel Yb 4 lid 2, waarbij een medisch oordeel gereserveerd wordt aan de voorzitter om daar vergaande rechtsstatelijke/juridische gevolgen aan te geven.

In de voorgestelde artikelen Yb 5 tot Yb 7 wordt de mogelijkheid geboden om de openbare zittingen op een (grotendeels) niet-fysieke manier te doen. Toch moeten we er vanuit gaan dat een digitale aanwezigheid nooit dezelfde mogelijkheid kan bieden die fysieke aanwezigheid heeft. Het is afhankelijk van attent handelen van de voorzitter om bezwaren die kenbaar worden gemaakt ook zonder “politiek filter (en de techniek de schuld geven)” door te begeleiden. Evenals dat bij te verwachte bijkomende spanningen een (digitale) aanval op de techniek eerder is te verwachten,

waardoor Yb 6 lid 2b garantie is dat de vergadering nooit plaats zal vinden. Er wordt vervolgens verder verzuimd om een nieuwe mogelijkheid te bieden om in de openbaarheid de uitslag van de verkiezingen vast te stellen. Laat staan dat het voor iedereen mogelijk was om een juist verkiezingsverloop waar te nemen: van uitbrengen stem tot aan het tellen van stemmen.

Enige wat ons betreft zou kunnen worden opgenomen, zijn de bepalingen die een additionele grondslag geeft aan de flexibiliteit van de gemeentelijke organisatie van verkiezingen. Zodat er maatwerk geleverd kan worden in het waarborgen van de bepalingen, zekerheden en rechten. Maar wij hebben twijfels of dit überhaupt middels een pandemieafdeling geborgd zou moeten worden (gezien er ter zijner tijd toch maatwerk noodwetgeving nodig is). Of dat deze flexibiliteit algemeen goed zou mogen zijn...

Er zijn ook dingen die we hadden verwacht, maar missen. Deze consultatie had kunnen gaan over de garanties en versterking van de rechten en procedure die doorlopen moet worden om — in tijden van een pandemie, of zelfs regulier lastig — aan verkiezingen te kunnen deelnemen:

1. een digitale methode om ondersteuningsverklaringen (H4) te kunnen afgeven,
2. een verruiming van de periode voor kandidaatstelling, of vermindering administratieve last,
3. een garantie dat wijzigingen in de Kieswet — bij reguliere verkiezingen — pas van toepassing zijn een jaar na publicatie in het staatsblad, zoals het goede internationale gebruik waar de Venetië Commissie ook naar verwijst.

Wat wél echt in een “pandemieafdeling” thuis zou horen zijn bepalingen die uitstel van verkiezingen begeleiden en daar qua tijdspanne een maximale beperking aan verbindt. In bredere zin alle uitzonderingstoestanden en noodwetten — ook in de zin van artikel 103 Grondwet — die de Kieswet kunnen raken.

Naast uitstel zijn er ook scenario's denkbaar die vervroeging van verkiezingen kunnen verlangen. Met 2020 in herinnering, was er een deel van de bevolking het niet eens geweest met (de juistheid van) de aanpak van de pandemie. Tot aan opzeggen van de legitimiteit van de volksvertegenwoordiging, de overheid en de gehele rechtsstaat... met demonstraties, escalerende incidenten, handhaving en een verharding van de bestuurscultuur. Alle oordelen over dit kromme “publieke debat” nagelaten, (Tweede Kamer)verkiezingen zijn de enige vredige manier om een andere regering te verkrijgen. Om een andere koers in een escalerende situatie te krijgen. Om een andere houding vanuit de overheid af te dwingen. Tot aan het besluit dat een bepaalde infectieziekte niet tot groep A1 behoort... In het luchtfietsen van *wat-als-bij-de-volgende-pandemie*, zou het sieren wanneer er wordt nagedacht over hoe de democratie juist versterkt kan worden, vooral in situaties van onmenselijke overmacht. Er moeten andere manieren zijn dan de rechtsstaat in de kramp te laten schieten.

Maar dat is allemaal niet. De pandemieafdeling behoort in de prullebak!

met oprechte groet,

Sent G. Wierda
voorzitter Eerlijke Verkiezingen